

Länsstyrelserna

**Vedlevande skalbaggar på
nyligen död tall
- Tresticklans nationalpark**

**VEDLEVANDE SKALBAGGAR
PÅ NYLIGEN DÖD TALL
- TRESTICKLANS NATIONALPARK 2008**

FÖRDJUPAD INVENTERING

NIKLAS FRANCO

Länstyrelserna

Södermanland
Västra Götaland

Åtgärdsprogram
för hotade arter

Inventering, text och foto

Naturcentrum AB, 2008
Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund
Tel. 0303-726160
ncab@naturcentrum.se

Naturcentrum AB

Ansvarig handläggare: Niklas Franc
Inventering: Niklas Franc
Kvalitetssäkring: Jonas Stenström

Uppdragsgivare

Länsstyrelserna i Södermanlands och Västra Götalands län
Hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland,
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland
Kontaktperson: Ursula Zinko, Länsstyrelsen i Södermanlands län

Tryck

E-PRINT, Stockholm, år 2009

Kartmaterial

Naturcentrum AB
Underlagsfoto: © Lantmäteriet 2008. Ur Geografiska Sverigedata,
106-2004/188-O

Framsida

Nydöd tall i lavtallskog, Tresticklans nationalpark. Foto: Niklas Franc.

Rapporten finns i pdf-format för nedladdning på Länsstyrelsens hemsida.
Gå in på publikationer.

Förord

Många skalbaggar som är beroende av nyligen död tall har försvunnit från stora delar av Sverige och vissa arter har helt försvunnit från landet. Om inte utvecklingen vänds ser framtiden för dessa skalbaggar mörk ut och fler av dessa skalbaggsarter kommer att försvinna från landet. I dagens svenska tallskogar finns en brist på substrat för vedlevande tallinsekter både i produktionsskogar och skyddade områden. De kräver öppna, solexponerade tallskogar med tillgång på nyligen döda träd. Brand är en nödvändig störningsfaktor för att dessa skalbaggars livsmiljö ska skapas, även i skyddade områden.

Utbredningen av dessa skalbaggsarter i Sverige är idag dåligt känd. För att bättre fastställa arternas nuvarande utbredningsområde i Sverige gjordes en inventering sommaren 2008 med fokus på arterna i åtgärdsprogrammet för skalbaggar på nyligen död tall och främst då arterna tallgångbagge (*Cerylon impressum*) och linjerad plattstumpbagge (*Platysoma lineare*). Inventeringen gjordes i nationalparken Tresticklan, Västra Götalands län och i omgivande produktionsskog. Inventeringen var ett samarbete med länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Inventeringen kommer att vara ett underlag till åtgärdsprogrammet för skalbaggar på nyligen död tall som håller på att tas fram av Roger Pettersson, Institutionen för vilt, fisk och miljö, SLU, Umeå tillsammans med Länsstyrelsen i Södermanlands län. Länsstyrelsen är ansvarig för att programmet tas fram och kommer att vara nationell koordinator för programmet under dess giltighetstid. Åtgärdsprogrammet ingår i den storsatsning för hotade växter och djur som Naturvårdsverket och länsstyrelserna genomför med syfte att till år 2015 minska antalet hotade arter med 30%. Åtgärdsprogram har visat sig vara framgångsrika verktyg för att förbättra situationen för hotade arter.

Ursula Zinko
Åtgärdsprogram för hotade arter
Länsstyrelsen i Södermanlands län

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanland har Niklas Franc genomfört en inventering av vedlevande skalbaggar knutna till nydöda tallar i Tresticklans Nationalpark. Främsta syftet med inventeringen var att finna arter som finns med i ”Åtgärdsprogrammet för bevarande av skalbaggar på nyligen död tall” och främst då arterna tallgångbagge (*Cerylon impressum*) och linjerad plattstumpbagge (*Platysoma lineare*).

I Tresticklans Nationalpark hittades båda de ovan angivna ÅGP-arterna, tallgångbagge och linjerad plattstumpbagge. Dessutom hittades även hårig blombeck (*Pedostrangalia pubescens*) som finns med i åtgärdsprogrammet för arter knutna till grov tallved. Tresticklan hyser förmodligen stabila populationer av både tallgångbagge och linjerad plattstumpbagge och dessutom finns flera andra rödlistade arter som är knutna till gamla tallar. Kännedomen om områdets värden för den lägre faunan var tidigare liten, men denna studie har tydligt visat att området har höga entomologiska värden.

Utöver Tresticklan besöktes även ett antal andra lokaler i Bohuslän, Dalsland samt Hornsö i östra Småland. Tallgångbaggen hittades på en lokal i Hornsö i Småland varifrån den tidigare ej var känd.

Bakgrund

Ett åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall är under upprättande. Programmet tar upp nio arter och alla dessa för en tynande tillvaro i de få äldre tallskogar som finns kvar i Sverige. Flera av arterna var tidigare vanliga i stora delar av landet, men har under de senaste decennierna bara observerats på någon enstaka lokal. Några arter har inte observerats alls under de senaste decennierna.

I åtgärdsprogrammet föreslås att inventeringar av dessa ovanliga arter bör genomföras i områden med äldre tallskog. Ett område som föreslagits är nationalparken Tresticklan i Eds kommun i Dalsland. Tresticklan ligger nordväst om Ed och gränsar mot norska gränsen (Figur 3, 5). Området består av nord-sydgående hällmarksrygggar med lavtallskog som är mellan 50 och 200 m breda och ibland flera kilometer långa. Mellan ryggarna löper myrar som ibland övergår i bäckar eller långsträckta sjöar. I vissa fuktiga partier finns inslag av gran och i bergsbranterna finns en del äldre aspar. Stora delar av området brann i mitten av 1800-talet och tallskogen, som är ca 150 år, är därför ganska jämnåldrig. Nationalparken är cirka 3000 ha stor och på den norska sidan av gränsen finns ytterligare 2000 ha skyddad mark med samma naturtyp. I området finns några enstaka stigar, men inga vägar. Det är det största väglösa området i södra Sverige.

I Tresticklan finns varg, lo, älg, rådjur, tjäder och orre. Den lägre faunan är dock helt okänd, varför denna studie får ses som en pilotstudie av vilka värden området kan hysa.

Uppdraget

Niklas Franc fick i uppgift att inventera Tresticklans Nationalpark (Figur 3, 5) efter vedlevande skalbaggar som finns med i Åtgärdsprogrammet för skalbaggar på nyligen död tall. Flera av arterna i åtgärdsprogrammet är dock aldrig funna i södra Sverige och flera andra är aldrig funna i modern tid. De arter som möjligen skulle kunna hittas är tallgångbagge (*Cerylon impressum*), avlåång barkborre (*Orthotomicus longicollis*) och linjerad plattsumpbagge (*Platysoma lineare*).

I uppdraget ingick också om tiden tillät, att eftersöka ovan nämnda arter i andra områden utanför nationalparken. Det skulle kunna vara på brandfält, andra gamla tallskogar och även i produktionsskog.

Definition av vedlevande skalbaggar

Vedlevande eller saproxyla arter definieras som arter som under någon del av sin livscykel utnyttjar död eller döende ved, eller svampar som lever på/i död eller döende ved, eller andra vedlevande organismer (Speight 1989). I Skandinavien finns omkring 1260 vedlevande skalbaggar (Dahlberg & Stokland 2004) varav cirka en fjärdedel är rödlistade.

Metodik

Allmän sökmetodik för nydöda tallar

Nydöda tallar skapas främst genom angrepp av större mörghorre (*Tomicus piniperda*, i sydöstra Sverige även blå praktbagge, *Phaenops cyanea*) under våren och försommaren (Pettersson, manus). Sådana tallar har gula till röda barr. När barren övergått till brunt har träden oftast varit döda för länge för att man ska kunna finna arterna som lever på nydöda tallar. Finns det gröna barr kvar i kronan, och det kan räcka med ett grönt barr, lever trädet fortfarande och det finns sällan några angrepp av de skalbaggar som omfattas av åtgärdsprogrammet. Det enda man hittar är kådövervallade angrepp av mörghorrehonor (*Tomicus piniperda* eller *T. minor*). I undantagsfall kan vissa delar av trädet vara dödt och angreppen av åtgärdsprogramarterna kan ha påbörjats. Flera av skalbaggar som omfattas av åtgärdsprogrammet för skalbaggar på nyligen död tall gynnas av mindre mörghorrsangrepp på tall genom att de lever i gångarna som mindre mörghorre har gnagt.

För att hitta nydöda tallar av rätt karaktär delades inventeringsområdet i Tresticklan in i delområden. Höjdryggarna var lämpliga delområden och de kunde dessutom följas långt i nord-syd utan att myrmarker eller stup behövde passeras. Oftast var skogen tillräckligt gles för att man skulle kunna se 100–150 m åt alla håll, vilket för det mesta räckte för höjdryggens bredd. Nydöda tallar med sina röd-gula kronor är relativt enkla att observera i den annars gröna skogen. Döda toppar eller grenar kan dock vara ett problem. De syns tydligt i de gröna kronorna och ibland lägger man mycket tid på att ta sig till dessa träd, för att sedan upptäcka att hela trädet inte är dödt utan bara har några döda grenar.

Direkt sök på nydöda tallar

Nydöda tallar undersöktes genom att delar av barken öppnades med yxa för att sedan bändas loss. Barken öppnades först under någon gren då det i tidigare studier visats att speciellt tallgångbaggen ofta finns just där (Bohman 2007). Både insidan av barken och stammen undersöktes sedan okulärt och alla vuxna djur, gnag och larver av olika arter noterades. En del individer som inte kunde bestämmas i fält insamlades för senare kontroll. Arterna i åtgärdsprogrammet har varierande livsstrategier och både tunnare bark (glans/ glasbark) och tjockare bark undersöktes, liksom både nydöda stående träd, halvliggande träd och lågor (Figur 1).

Den okulära besiktningen av träden kompletterades i vissa fall med sållning av den bortbrutna barken och de rester som satt kvar på stammen (resterna skrapades loss med kniv). Sållprovet undersöktes på plats i skogen eller togs hem för genomgång.

Figur 1. Från vänster en stående nydöd tall (Tresticklan), halvliggande nydöd tall (Tresticklan), låga av tall (Olaskullarna). Foto: Niklas Franc.

Fällor

Direkt sök och sållning kompletterades med fönsterfällor (Figur 2). Det gjordes dels för att kunna jämföra de olika metodernas effektivitet och dels för att fönsterfällorna, som arbetar över en längre period, kan fånga in arter som man inte hittar vid ett enskilda tillfälle.

Figur 2. Fönsterfälla på nydöd tall i Tresticklans NP. Foto: Niklas Franc.

Fällorna har en plastskiva som är 20x30 cm som sätts vinkelrätt ut från stammen. Under skivan placeras en 2 liters vit plastburk. Det vita gör att fällan också fungerar som en gul/vit-fälla – dvs arter som söker pollen på vita/gula blommor lockas till fällan. Plastburken fylls till en fjärdedel med en blandning av hälften vatten, hälften glykol och några droppar såpa som sänker ytspänningen. Djuren flyger in i rutan, ramlar ner i lösningen och drunknar. Glykolen gör att djuren inte ruttnar. Fällorna kan sitta uppe mellan tre och tio veckor beroende på väderlek och hur mycket djur som hamnar i dem. I Tresticklan sattes tre fällor upp på nydöda tallar. Koordinater (RT90) för de tre tallarna var 6553539/1267693; 6554993/1267184; 6551684/ 1266631. De sattes ut den 16:e och 17:e juli och togs ner den 3:e september. Nedtagning av fällorna utfördes enligt avtal av tjänsteman på Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Fällmaterialet lämnades sedan till författaren för genomgång och artbestämning.

Andra lokaler än Tresticklan

I uppdraget ingick att söka ÅGP-arterna i produktionsskog utanför nationalparken. Detta skulle göras om ytterligare sök i parken inte bedömdes lönsamt. Denna situation uppstod efter tre heldagar (ca 40 timmar) i parken och i det läget kontaktades Bertil Lundahl på Skogsstyrelsen i Bäckefors, som har god kännedom om skogar i Dalsland och norra Bohuslän. Han föreslog ett antal intressanta objekt i produktionsskog där delar har brunnit eller områden med hög andel äldre tallskog i landskapet. Alla dessa hann inte besökas, men fyra områden besöktes och dessa beskrivs nedan. Utöver dessa fyra områden inkluderades ett besök i Hornsöområdet i Kalmar län och det området beskrivs nedan och dessutom några enstaka träd i Bohuslän som undersöktes vid besök på dessa lokaler (se figur 3 – dessa lokaler är ej beskrivna annat än i resultatdelen). Hornsö och lokalerna med enstaka träd besöktes vid andra uppdrag eller på min fritid.

Tolvmanstegen i Skee, Strömstad kommun, Bohuslän, O-län, brandfält, ca 70 ha

Tolvmannaskogen är en högt liggande platå med hållmarkstallskog och myrar, som reser sig ur det omgivande skogslandskapet, 7 km öster om Skee i nordvästra Bohuslän (Figur 3). Området brann 2004 och praktiskt taget all skog på platån påverkades av elden. Idag finns det mycket död stående och liggande grov tall, men eftersom allt dog för ett par år sedan hittades mycket få nydöda tallar. Fem stående nydöda och ett tiotal liggande nydöda tallar undersöktes. Ett stort antal tallar som varit döda sedan branden undersöktes också.

Jättehemskullen och Olaskullarna, Eds kommun, Dalsland, O-län, gammal tallskog

Dessa områden ligger ca 7 km öster om Ed i Dalsland (Figur 3). Landskapet är mycket kuperat med klippbranter, stup, platåberg och djupa dalar. Jättehemskullen och Olaskullarna är kända för att hysa många sällsynta lavar som är knutna till de 200–300-åriga tallar som finns uppe på bergen. Området är vidsträckt, men arealen äldre tallskog som i huvudsak finns uppe på kullarna och i omgivande branter är liten. Vid besöket var delar av de låglänta granskogarna avverkade eller gallrade, men de äldre tallskogarna hade lämnats. Vinden hade sedan gjort sitt när höjdpartierna lämnats utan vindskydd och en mycket hög andel av tallarna på Olaskullarna hade fallit. Det fanns med andra ord gott om nydöda lågor, men bara 4 stående nydöda tallar hittades i de två områdena tillsammans.

Hökensås, Södra Hökedalen, Eds kommun, Dalsland, O-län, brandfält ca 25 ha

Brandfältet på Hökensås brann 2005 (Figur 3). Det var en hård brand som gick hårt åt tallskogen på berget. Idag är mer än 90 procent av träden döda och de flesta har fallit. Området är mycket rikt på brända lågor och enstaka döda stående tallar. Under de senaste åren har 2–3 tretåiga hackspettar uppehållit sig i området. Vid besöket fanns rikligt med tallågor och gott om

stående döda tallar. Inslaget av nydöda träd var lågt men ca 15 stående och 20 liggande träd undersöktes.

Biotopskydd öster om Kroppefjäll, Melleruds kommun, Dalsland, O-län, ca 20 ha

Området (Figur 3) är en varierad barrskog. Det finns dels granskog med inslag av gamla tallar och dels gammal tallskog varvat med myrar och mossemarker. Åldern på tallarna är cirka 200 år. Det var ont om död ved, men bitvis på myrar fanns det rikligt med kläna döda tallar. Bara någon enstaka nydöd stående tall över 25 cm diameter hittades.

Hornsö, Ekopark hos Sveaskog, Nybro och Högsby kommuner, Kalmar län, Småland

Detta område (Figur 6) inkluderas i studien för att det är ett mycket fint område, med arter som reliktböck, raggböck och hårig blomböck. Landskapet är blockrikt med hög andel äldre, gles tallskog i vissa områden. Besöket var planerat för inventering av olika brandfält i ett annat projekt, men när ett par nydöda tallar dök upp i en väggkant kunde jag inte motstå lockelsen. Sex nydöda stående tallar på fem olika lokaler undersöktes.

Arter

Fynddata för alla arter som fångats in eller observerats i denna studie rapporteras i Artportalens småkrypsdel. I denna rapport presenteras enbart intressanta arter, dvs ÅGP-arter, rödlistade arter, sällsynta arter eller nya landskapsfynd.

Namnsättningen på presenterade arter följer Artdatabankens taxonomiska databas Dynamisk Taxa.

Artbeskrivningar baserar sig i huvudsak på författarens egen kunskap, boken "Insekts gnag i bark och ved" av Bengt Ehnström, "artfaktablad" för rödlistade arter från Artdatabanken och prerrevisionsversionen av "Åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall" av Roger Pettersson.

© Lantmäteriet 2008. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-O

Figur 3: Besökta områden i Västra Götalands län. Lokalbeskrivningar finns tidigare i texten. Lokaler för enstaka träd är endast beskrivna i resultatdelen.

Resultat

Tresticklans Nationalpark

I nationalparken undersöktes 22 lämpliga träd (gul-röda barr). Av dessa var 11 lågor, 7 var stående nydöda träd och 4 var lutande döda träd. Ytterligare 4 stående lämpliga träd hittades i området och 3 av dessa användes för att sätta fallor på. Det fjärde var vid observationstillfället otillgängligt.

På 6 av dessa träd gjordes fynd av linjerad plattstumpbagge *Platysoma lineare*, vilken är rödlistad som hänsynskrävande (NT) och är en av arterna i Åtgärdsprogrammet för bevarande av skalbaggar på nyligen död tall (en ÅGP-art). Fynden fördelades jämnt mellan lutande, liggande och stående, nydöda tallar. Det var första gången linjerad plattstumpbagge hittades i Dalsland.

På de två lutande tallarna där den linjerade plattstumpbaggen hittades, så hittades även tallgångbagge *Cerylon impressum*, vilken är klassad som sårbar (VU) på rödlistan och även den en ÅGP-art (Figur 4). Tallgångbaggen hittades dessutom på en luftigt liggande nydöd tallåga och på en stående klen död tall (död två år – inga barr, lös bark). Både linjerad plattstumpbagge och tallgångbagge verkar hysa starka populationer i Tresticklans nationalpark. Båda arterna är spridda i stora delar av parken (se fyndplatser i figur 5).

Figur 4. Tallgångbagge *Cerylon impressum* på tallved. Foto: Niklas Franc.

Övriga intressanta arter

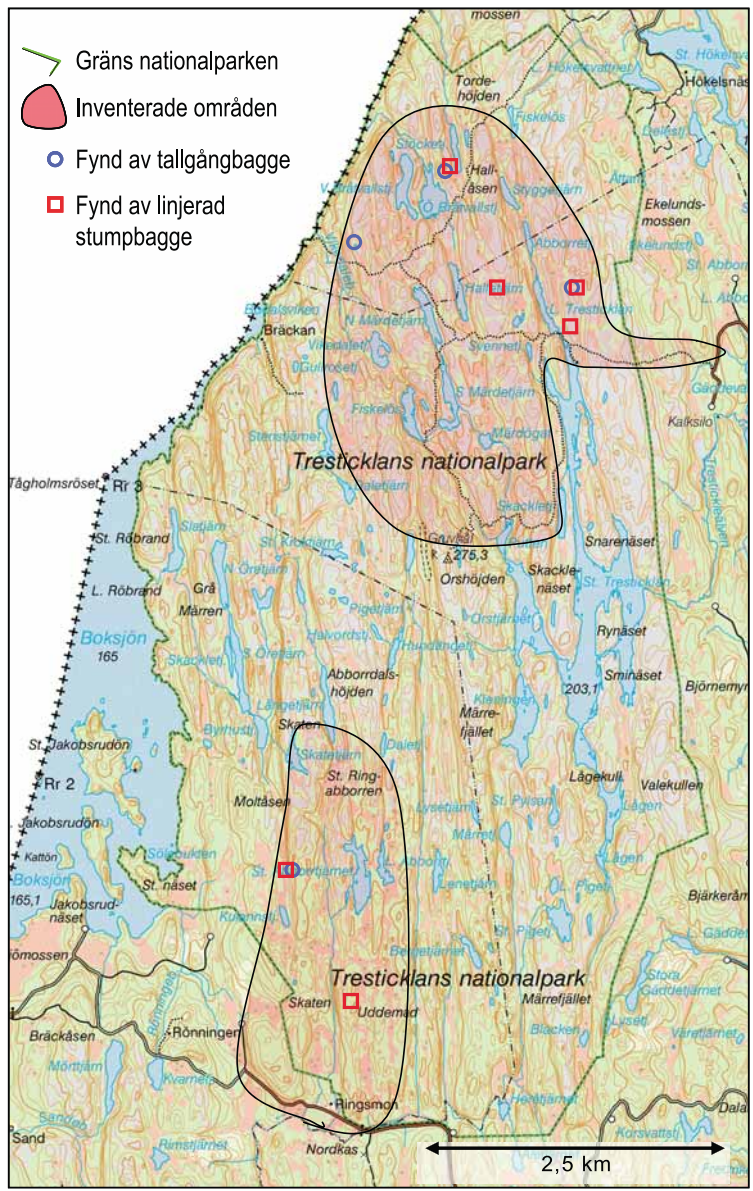
Plegaderus saucius stumpbagge, NT. Denna art hittades rikligt på de undersökta nydöda tallarna. Den är mycket ovanlig och lever i gångarna av mörkborrar på nydöda tallar. Den var tidigare inte hittad i Dalsland.

Xylophilus corticalis halvknäppare, NT. Denna rödsvarta halvknäppare hittades i ett exemplar under bark på en tall som varit död ett par år. Den återfinns nästan bara i områden med många rödlistade arter och ställer höga krav på sin livsmiljö. Den lever vanligen i lövmiljöer, men är känd från barrskog sedan tidigare.

Phylodrepa vilis kortvinge, NT. Detta är en kortvinge som lever under bark på nydöda löv- och barrträd. Hos barrträd återfinns den i samband med mörghorreangrepp. Den är ovanlig, men hittad i stora delar av landet.

Pedostrangalia pubescens, hårig blombeck, NT. Denna långhorning återfanns i en av fönsterfällorna. Fyndet är mycket glädjande då arten tidigare ej var hittad i Dalsland och inte observerad i Västsverige sedan 1834, då den hittades av Gyllenhal på Sparresäter. Arten utvecklas i grov barrved (främst tall) i glesa varma tallskogar.

Utöver de ovan beskrivna arterna hittades nio arter som var nya för Dalsland. Det var knäpparen *Harminius undulatus* som lever under bark på granar i fuktiga områden, de i hela landet under bark levande kortvingarna *Placusa complanata*, *Leptusa norvegica* och *Phloeostiba lapponica*, stumpnosbaggen *Temnocerus tomentosus*, glansbaggen *Epuraea laeviuscula* som företrädesvis hittas under tallbark och *Atomaria subangulata*, *Thymmalus limbatus* och *Cis punctulatus* som alla tre hittas på döda svampangripna barrträd. Dessa fynd är egentligen inte speciella trots att de är nya för Dalsland. De visar bara att Dalsland är relativt dåligt undersökt på skalbaggar.

Figur 5. Undersökta områden och fyndplatser för tallgångbagge och linjerad stumpbagge i Tresticklans nationalpark.

Tolvmanstegen, Bohuslän

Detta brandfält i norra Bohuslän var enormt rikt på död ved. De flesta träden hade dock dött vid branden och få riktigt nydöda träd hittades.

ÅGP-arter

Ingen av de eftersökta ÅGP-arterna hittades i området.

Övriga intressanta arter

Svarthaggen *Corticeus linearis* som är nära släkt med de två ÅGP-arterna *C. longulus* och *C. fraxini* hittades i ett par exemplar. Barkborren *Crypturgus cinereus* och praktbaggen *Phaenops cyanea* noterades som nya för Bohuslän.

Jättehemskullen och Olaskullarna, Dalsland

Dessa områden med gammeltall infriade inga förväntningar. Områdena var intressanta och det fanns gammal tallskog. På Olaskullarna fanns mycket nydöda tallågor, men ingen av ÅGP-arterna hittades. Inga andra arter av intresse hittades heller.

Hökensås, Dalsland

Brandfältet på Hökensås hyste en hel del arter trots att det egentligen inte fanns några nydöda tallar. Praktiskt taget alla träd dog för ett par år sedan. Ingen av ÅGP-arterna återfanns.

Övriga intressanta arter

Platysoma angustatum, som är nära släkt med linjerad plattstumpbagge, hittades under barken på en tallhögstubbe. Arten var ny för Dalsland och återfanns inte i Tresticklan. En annan art ny för Dalsland var kortvingen *Gabrius expectatus* som normalt är nordlig och fyndet på Hökensås är det hittills sydligaste i landet.

Biotopskydd öst om Kroppefjäll, Dalsland

Gammal tallskog med inslag av yngre gran. Inga fynd av vare sig ÅGP-arter eller andra intressanta arter.

Hornsö, Småland

I Hornsöområdet undersöktes sex nydöda tallar på fem olika lokaler (Figur 6). Av de tre nordliga lokalerna var två hyggen med lämnade gammeltallar. På det ena hygget hittades en nydöd tall och på det andra hittades två. Den tredje lokalen var en våtmarkskant med en nydöd tall. På hyggerna hittades *Plegaderus vulneratus* (nära släkt med den ovanliga och rödlistade *P. saucius*) och på tallen vid våtmarken hittades den tidigare rödlistade avlånga plattbaggen (*Grynocharis oblonga*).

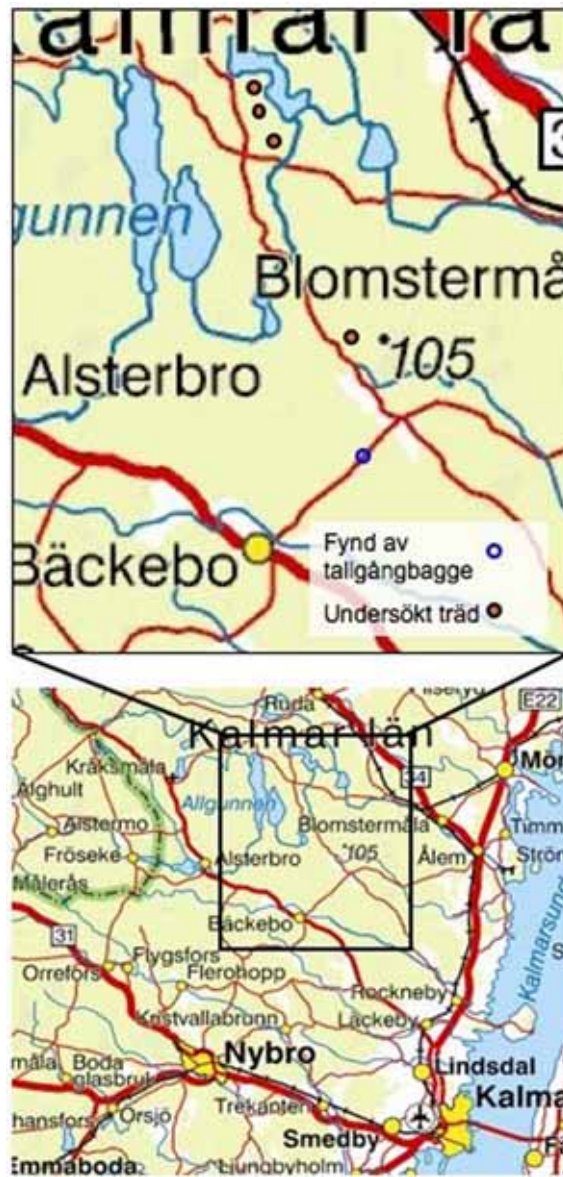
Den fjärde lokalen var också ett hygge med lämnade äldre tallar. Här fanns en nydöd tall, men den saknade intressanta arter. Den femte lokalen var en död klen dubbeltall utmed vägen mellan Ruggstorp och Bäckebo. Tallen var nydöd, stod solexponerat och hyste fyra individer av tallgångbagge. Intressant att notera är att just detta område hyser en mycket stor population av hårig blomböck som liksom tallgångbaggen hittades i Tresticklan. Tallgångbaggen var tidigare inte hittad i Hornsö-området, trots att det är ett av Sveriges mest välundersökta områden när det gäller vedlevande skalbaggar (Nilsson & Huggert 2001).

Områden med enstaka nydöda tallar

Restenäs, Bohuslän – i detta område har ett par svårtillgängliga höjdparter undersökts. På en nydöd tall hittades stumpbaggarna *Paromalus parallelepipedus* (som tidigare varit rödlistad) och *Plegaderus vulneratus*. På en grov gammal tallåga hittades gamla angrepp av raggbock (*Tragosoma depsarium*). Inga färskare angrepp kunde noteras.

Korsvik, Bohuslän – kustnära höjdparter med äldre tallskog. Även här hittades stumpbaggarna *Paromalus parallelepipedus* och *Plegaderus vulneratus*, denna gång under bark på död tallåga.

Stora Bornö, Bohuslän – ö i Gullmarsfjordens naturvårdsområde med varierad natur. Bland annat fin skyddad bokskog och en del höglänta lavtallskogar. Flera nydöda tallar, varav en grov. Inga arter av intresse.

© Lantmäteriet 2008. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-O

Figur 6. Undersökta lokaler med nydöda träd och fynd av tallgångbagge i Hornsö-området, Kalmar län, Småland.

Diskussion

Skötselråd för Tresticklans Nationalpark

- Utifrån resultaten i denna studie finns inget behov av att förändra skötseln av Tresticklans Nationalpark. Parkens storlek gör förmodligen att det naturliga avdöendet av tall skapar en tillräcklig kontinuitet av nydöda tallar, för att tallgångbaggen och linjerad plattstumpbagge ska ha stabila populationer för en överskådlig framtid.
- Även om nationalparkens storlek förmodligen är tillräcklig idag, gynnar utökningar av arealen förmodligen de sällsynta insekter som finns där. Ju större parken blir desto mindre blir risken för stokastiskt/slumpmässigt utdöende för arterna som utnyttjar parkens olika habitat.
- Om granen på sikt skulle ta över större partier av de talldominerade höjd-områdena kan det möjligen finnas behov av att aktivt ta bort gran.

Funderingar kring använd sökmotodik

Hitta träd

Den stora svårigheten med att söka efter arterna i ”Åtgärdsprogrammet för skalbaggar på nyligen död tall” är att hitta nydöda tallar. Tallar i tallskogar dör i normaltillståndet mycket sällan. Det innebär att nydöda träd ofta är mycket utspridda i en matrix av levande träd och att det tar mycket tid att leta efter de döda träden. Ofta är dessutom de träd som har röda till gula kronor bara skadade i vissa grenar eller i toppen och mycket tid går åt att ta sig fram till dessa träd.

Trots att ett träd kan se dött ut kan det ha några gröna barr kvar och då är trädet i praktiken fortfarande levande och mörghattarnas angrepp har precis börjat. Dessa träd har bark om sitter mycket hårt och hyser praktiskt taget aldrig några arter. Enstaka gånger är delar av barken lösare och då kan också angreppen ha kommit längre.

Slutsatsen av ovanstående diskussion är att det svåraste momentet vid eftersök av de aktuella skalbaggsarterna är att hitta nydöda träd av rätt kvalitet.

Sällning eller okulärt sök?

I denna inventering hittades tallgångbaggen fem gånger. I ett av fallen kunde arten inte observeras vid den okulära besiktningen av ved och bark, utan hittades först efter att allt material sållats. Den linjerade plattstumpbaggen är större och blanksvart och är därför något enklare att hitta enbart med okulärbesiktning jämfört med tallgångbaggen. Många fler individer hittas dock vid sållning än vid okulärbesiktning. Detta beror på att den linjerade plattstumpbaggen ofta sitter i barkspringor och där är svår att se. Arten hittades dock aldrig uteslutande med sållmetoden.

Sållning är ett bra komplement och kan användas när det är mycket gnag-spån och annat organsikt material mellan bark och ved. Om det är lite organiskt material mellan bark och ved, kan baggarna ofta hittas vid den okulära kontrollen. Okulär kontroll sparar både tid under inventeringen och minskar antalet djur som måste tas med hem. Om sållprovet går igenom på plats i skogen sparar okulärmetoden främst tid. Ett träd okulärbesiktigas på 10-20 minuter. Att sålla och gå igenom ett sållprov av ett träd, kan ta upp till en timme.

Okulär besiktning är effektivt för att hitta tallgångbagge och plattstumpbagge och sparar mycket tid jämfört med sållning. Dock ger sållning ofta flera individer och om det är rikligt med organsikt material, kan det vara ett bra komplement.

Fällor

Fällorna i denna inventering sattes ut i juli och tömdes i början på september. Trots att både linjerad plattstumpbagge och tallgångbagge finns i området hamnade ingen av arterna i någon av fällorna. Detta kan bero på att arterna inte är flygaktiva under denna del av sommaren. De flyger möjligen tidigare på senkvåren och under första delen av sommaren. Detta bör undersökas mera om fällor ska användas för att fånga just dessa arter. Träden som användes för fällorna bedömdes ha stor möjlighet att hysa arterna men ingen av tallarna undersöktes, eftersom fällor sattes upp på dem.

Sent utsatta fällor (juli) fångade varken tallgångbagge eller linjerad plattstumpbagge trots att de fanns i området. Däremot hittades den mycket sällsynta ÅGP-arten hårig blombeck med denna metod!

Referenser

- Bohman, P. 2007. *Inventering av skalbaggar på nyligen död tall, Böda ekopark, Norra Öland*.
Rapport 2008:9, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Nyköping.
- Dahlberg, A. & Stokland, J.N., 2004. *Vedlevande arters krav på substrat*.
Rapport 2004:7. Skogsstyrelsen, Jönköping, Sverige.
- Ehnström, B. & Axelsson, R. 2002. *Insektsnag i bark och ved*.
Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- Nilsson, S.G. & Huggert, L. 2001. *Vedinsektsfaunan i Hornsö-
Allgunnenområdet i östra Småland*.
Länsstyrelsen Kalmar län, Kalmar.
- Pettersson, R. Manus. *Åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall*.
Naturvårdsverket, Stockholm.
- Speight, M.C.D. 1989. *Saproxyllic invertebrates and their conservation*.
Council of Europe, Strasbourg.

Länsstyrelserna

Södermanland
Västra Götaland

Länsstyrelsen i Södermanlands län
Naturvårdsenheten
Tfn 0155-26 40 00
Rapportnummer 2009:1
ISSN 1400-0792
www.lansstyrelsen.se/sodermanland

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Naturvårdsenheten
Tfn 031-60 50 00
Rapportnummer 2008:98
ISSN 1403-168X
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland